

Öğretmen Eğitiminde Sınıf Dışı Etkinliklerle Desteklenen Öğretme-Öğrenme Süreci: Öğretmen Adaylarının Anekdotlarına Yansımalar

Teaching-Learning Process Supported by Out-of-Class Activities in Teacher Education: Reflections on Pre-service Teachers' Anecdotes

Ömür Gürdoğan Bayır^{a*}, Tuba Çengelci Köse^a, Mehmet Gültekin^a, İlayda Nur Karalar^b

^aAnadolu University, Eskişehir, Türkiye
^bKütahya Dumlupınar University, Kütahya, Türkiye

Öz

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının sınıf dışı etkinliklerle desteklenen öğretme-öğrenme sürecine ilişkin görüşlerinin araştırılmasıdır. Bu genel amaç doğrultusunda sınıf öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının Karakter ve Değer Eğitimi dersinde gerçekleştirilen sınıf dışı etkinliklerle ilgili anekdotları incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 2023-2024 Öğretim Yılı güz döneminde Karakter ve Değer Eğitimi dersini seçmeli ders olarak alan sınıf öğretmeni adayları katılmıştır. Araştırmada verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından oluşturulan anekdot formu kullanılmıştır. Araştırma verileri tematik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda karakter ve değer eğitiminde sınıf dışı eğitim etkinliklerine ilişkin genel görüşler, sınıf dışı eğitim etkinliklerin katkıları ve öneriler boyutlarında bulgulara ulaşılmıştır. Öğretmen adayları karakter ve değer eğitimi dersi kapsamında yapılan sınıf dışı etkinliklerin açıklayıcı, işlevsel, eğlenceli, etkileşimli, bilgilendirici ve yol gösterici nitelik taşıdığını düşünmektedirler. Katılımcılar, sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin kendilerine sağladığı katkıları değer eğitimine yönelik pedagojik farkındalık kazanma, değer eğitimine yönelik kişisel farkındalık kazanma ve değer eğitiminde paydaşların rolüne ilişkin farkındalık kazanma biçiminde ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmeni adayları karakter ve değer eğitiminde sınıf dışı etkinliklerle ilişkin olarak dersi zenginleştirmeye ve dersin işlenmesine yönelik öneriler getirmişlerdir. Araştırmada elde edilen sonuçlar bağlamında sınıf öğretmenliği eğitiminde Karakter ve Değer Eğitimi dersinde öğretme-öğrenme sürecinin kuram ve uygulamayı dengeli olarak bütünleştirecek biçimde tasarlanması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf dışı öğrenme, karakter ve değer eğitimi, öğretmen adayı.

Abstract

The aim of this study is to investigate the views of pre-service teachers on the teaching-learning process supported by out-of-class activities. In line with this general purpose, the anecdotes of pre-service teachers enrolled in the classroom teaching program about out-of-class activities conducted in the Character and Value Education course were examined. The research was conducted using a qualitative research method. Pre-service classroom teachers who took the Character and Value Education course as an elective course in the fall semester of the 2023-2024 academic year participated in the study. An anecdote form created by the researchers was used to collect data in the study. The research data were analysed through thematic analysis. As a result of the research, findings were reached in the dimensions of general opinions on out-of-class educational activities in character and value education, contributions of out-of-class educational activities and suggestions. Pre-service teachers perceive the out-of-class activities conducted within the scope of the character and value education courses as explanatory, functional, enjoyable, interactive, informative, and guiding. Participants reported the contributions of out-of-class value education activities, including developing pedagogical awareness of value education, personal awareness of value education, and awareness of the role of stakeholders in

*ADDRESS FOR CORRESPONDENCE: Ömür Gürdoğan Bayır, Department of Primary Education, Faculty of Education, Anadolu University, Eskişehir, Türkiye. E-mail address: ogurdogan@anadolu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7455-7237.

Tuba Çengelci Köse, Department of Turkish and Social Sciences Education, Faculty of Education, Anadolu University, Eskişehir, Türkiye. E-mail address: tubacengelci@anadolu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9193-4313.

Mehmet Gültekin, Department of Primary Education, Faculty of Education, Anadolu University, Eskişehir, Türkiye. E-mail address: mgulteki@anadolu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5281-1767.

İlayda Nur Karalar, Department of Primary Education, Faculty of Education, Kütahya Dumlupınar University, Kütahya, Türkiye. E-mail address: ilayda.karalar@dpu.edu.tr, ORCID ID: 0009-0005-9495-4503.

Received Date: July 23rd, 2025. Acceptance Date: December 3rd, 2025.

Article Type: Research Article, DOI: <https://doi.org/10.67306/bujoe.1749028>.

value education. The pre-service classroom teachers made suggestions for enriching the course and teaching the course regarding out-of-class activities in character and value education. In the context of the results obtained in the research, it is suggested that the teaching-learning process in the Character and Value Education course in primary teacher education should be designed in a way to integrate theory and practice in a balanced way.

Keywords: Out-of-class learning, character and values education, pre-service teacher.

© 2026 Başkent University Press, Başkent University Journal of Education. All rights reserved.

1. Giriş

Eğitim sınıf ortamıyla sınırlandırılmış bir süreç olarak düşünülemez. Sınıfın dışında öğrenenlerin keşif yapması yoluyla gerçekleşen deneyimsel öğrenme süreci sınıf dışı eğitim olarak adlandırılmaktadır (Priest, 1986). Sınıf dışı eğitimde öğretme-öğrenme süreci herhangi bir konu ya da objenin doğrudan gözlenebildiği ya da incelenemediği doğal veya kültürel bir ortamda gerçekleştirilir. Bu ortam müze, fabrika ya da bir hayvanat bahçesi (Braund ve Reiss, 2006; Sjöblom, Eklund ve Fagerlund, 2023) ören yerleri ve antik kentler, resmî kurumlar ve sivil toplum kuruluşları, doğa eğitimi alanları, bilim merkezleri, planetaryumlar, arberetumlar ve botanik bahçeler (Gürdoğan-Bayır ve Kılıç, 2022) olabilir. Sınıf dışı eğitim yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak sağlaması ve deneyime dayanması bakımından dikkat çekmektedir (Priest, 1986). Sınıf dışı eğitim tüm eğitim basamaklarında kullanılabilir. Yapılan çalışmalarda okulöncesiinden yükseköğretime sınıf dışı eğitimin uygulanabilir olduğu görülmektedir (Borsos ve diğerleri, 2022; Catucci, Berg ve Árlemalm-Hagsér, 2024; Polley ve diğerleri, 2024). Öğretmen eğitiminde ise sınıf dışı eğitimin ayrı bir rolü bulunmaktadır. Öğretmen eğitiminde sınıf dışı öğrenme hem öğretmen adaylarının öğrenmesine katkı sağlamakta hem de öğretmenlik meslek bilgisi bağlamında mesleki yaşamlarında yapacakları sınıf dışı uygulamalar konusunda örnek oluşturmaktadır. Öğretmen eğitiminde sınıf dışı öğrenmenin kullanılabileceği alanlardan biri de soyut özellik taşıması nedeniyle uygulamanın önem taşıdığı karakter ve değer eğitimidir.

Toplumlar sağlıklı bir şekilde varlıklarını sürdürebilmek için yetişmekte olan bireylere vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmakla yükümlüdür. Demokratik vatandaşlık eğitimi bireylere toplumsal değerleri kazandırırken, tartışma ve eleştirel düşünmeyi içeren bir bakış açısı kazandırmayı amaçlar (Althof ve Berkowitz, 2006). Bu kapsamda bireylere demokratik vatandaşlık eğitiminde kazandırılması planlanan değerlerin kazandırılmasında karakter eğitimi süreçlerinden de yararlanılabilir. Çünkü Ekşi ve Katılmış'ın da (2011) belirttiği gibi karakter eğitiminin amaçlarından biri de toplumsal yaşamın sürekliliği sağlamak için iyi karakter özelliklerine sahip bireyler yetiştirmektir. Karakter eğitimi savunucuları için iyi karakter değerleri içerir. Toplumdaki aile ve okul gibi temel kurumlar bu değerleri yetiştirmekte olan bireylere kazandırmakla görevlidir (Lockwood, 2009).

Ailede başlayan karakter ve değer eğitimi eğitim kurumlarında devam eder. Bu süreçte okulöncesi eğitimden sonra ilkökul dönemi önemli bir yer tutar. Sınıf öğretmeni karakter ve değer eğitiminde çocuk için hem rol model hem de değerleri aktaran bir kaynak durumundadır. Bu nedenle sınıf öğretmeni adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinde karakter ve değer eğitimi konusunda gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları gerekir. Genel olarak yükseköğretim kurumlarında açık ya da örtük programlar yoluyla öğrencilerin ahlaki bakımdan vatandaşlık sorumluluğunu almaları, etik davranışlar göstermeleri ve toplum yararına gönüllü çalışmalara katılmaları beklenmektedir (Colby, 2002). Eğitim fakültelerinin bu alanda ayrı bir sorumluluğu bulunmaktadır. Ülkenin gereksinim duyduğu bireyleri yetiştirecek öğretmenlerin hem kendilerinin toplum tarafından benimsenen değerleri kazanmış olmaları hem de bu değerleri kazandıracak bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir. Bu durum MEB (2017) tarafından belirlenen öğretmen sahip olması gereken yeterlilikler arasında da belirtilmektedir. Bu yeterlilikler kapsamında belirtilen alanın öğretiminde milli ve manevi değerlerden nasıl yararlanacağına karar verme, bu değerlerin alanına yansımalarını yorumlama ve öğrencilerin bu değerleri kazanması için öğrenme ortamlarını oluşturabilme gibi yeterlilikler örnek olarak verilebilir. Bu nedenle öğretmen eğitiminde doğrudan ve dolaylı biçimde karakter ve değer eğitime yer verilmesi önem taşımaktadır.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 2018 yılında sınıf öğretmenliği programına zorunlu ders olarak Karakter ve Değer Eğitimi dersini getirmiştir (YÖK, 2018). 2020 yılında ise Eğitim Fakülteleri öğretmenlik eğitimi programlarında gerekli gördükleri düzenlemeleri yapma konusunda yetkili kılınmıştır. Günümüzde öğretmenlerin karakter ve değer eğitimini desteklemek için farklı üniversitelerde Eğitim Fakültelerinde çeşitli programlarda Karakter ve Değer Eğitimi adı altında zorunlu ya da seçmeli derslere yer verilmektedir.

Alanyazında öğretmen adaylarının okul dışı ve sınıf dışı eğitime ilişkin görüşlerinin araştırıldığı çalışmalara rastlanmaktadır (Blatt ve Patrick, 2014; Borsos ve diğerleri, 2022; Çobanoğlu ve diğerleri, 2018; Görececk Baybars, 2017, Vadala ve diğerleri, 2007). Öğretmen adaylarının karakter ve değer eğitimine ilişkin görüşlerini inceleyen çalışmalar yapılmıştır (Oğuz, 2012; Şimşek, 2018). Yıldırım ve Çalışkan (2022) okul dışı etkinliklerle değer eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin vatandaşlık değerlerini kazanmaları üzerindeki etkisini ortaokul düzeyinde

incelemişlerdir. Görüldüğü gibi, alanyazında daha çok görüş almaya dayalı çalışmaların olduğu belirlenmiştir. Ancak karakter ve değer eğitimi dersinde uygulamaya dayanan, öğretmen adaylarına farklı bakış açıları kazandırmayı amaçlayan ve dersi hem kuramsal hem de uygulamalı olarak ele alacak ders etkinlikleri etkili öğrenme açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu araştırma öğretmen adaylarına yönelik olarak karakter ve değer eğitimi dersini ders için belirlenen derslik dışında seminer salonu, drama salonu, kütüphane, müze gibi farklı ortamlarda eğitim-öğretim etkinliklerini yürütmek amacıyla tasarlanmıştır. Ayrıca araştırmada sınıf dışı eğitim etkinliklerine ilişkin genel görüş alınmasından ziyade her bir etkinlikten sonra öğretmen adaylarının deneyimleri önemsenmiştir. Dolayısıyla araştırmada okul dışı öğrenme etkinliklerinde sınırlılık olarak belirtilen izin süreçleri, zaman yönetimi gibi durumlar en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının sınıf dışı etkinliklerle desteklenen karakter ve değer eğitimi dersine ilişkin görüşlerinin araştırılmasıdır. Bu kapsamda araştırmada öğretmen adaylarının sınıf dışı öğrenme etkinlikleri ile desteklenen karakter ve değer eğitimine ilişkin deneyimlerinin neler olduğuna yanıt aranmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda sınıf öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının karakter ve değer eğitimi dersinde gerçekleştirilen sınıf dışı etkinliklerle ilgili anekdotları incelenmiştir.

2. Yöntem

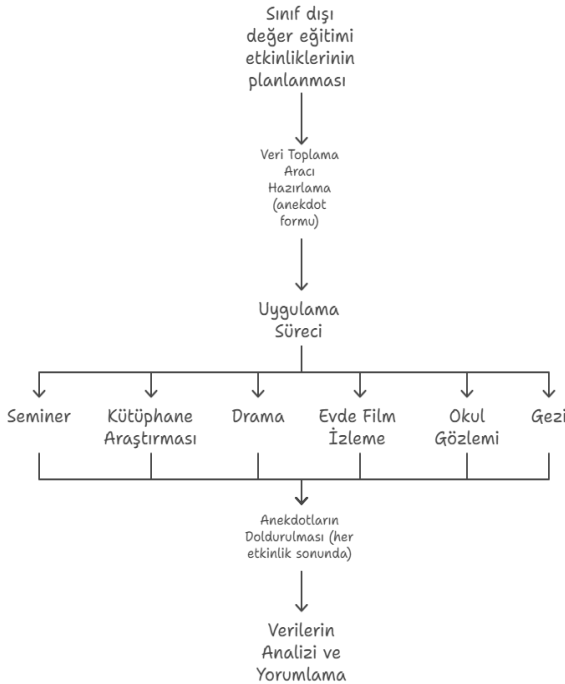
Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcılar, uygulama süreci, verilerin toplanması ve analizi başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerine ilişkin olarak sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma benimsenmiştir. Temel nitel araştırma bireylerin yaşamlarını, deneyimlerini ve algılarını nasıl anlamlandırdığından hareketle bu anlamların ortaya çıkarılmasını kapsamaktadır. Dolayısıyla temel nitel araştırma bireylerin deneyimlerinin anlam oluşturma sürecine yansımalarını yorumlamayı içermektedir (Merriam, 2018). Bu araştırmada da sınıf öğretmeni adaylarının Karakter ve Değer Eğitim dersi kapsamında tasarlanan sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerine ilişkin yaşantılarından yola çıkılması ve bu onların bu yaşantılara ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlaması nedeniyle temel nitel araştırma deseni tercih edilmiştir. Buna göre araştırma süreci Şekil 1'de ortaya konulmuştur.

Şekil 1

Araştırma süreci

Şekil 1’de görüldüğü gibi, araştırmada öncelikle sınıf dışı değer eğitimi etkinlikleri tasarlanmış ve bu etkinliklerin nasıl gerçekleştirileceği planlanmıştır. Sonrasında öğretmen adaylarının her etkinlik sonunda dolduracağı anekdot formları hazırlanmıştır. Planlanan seminer, kütüphane araştırması, drama, evde film izleme, okul gözlemi ve gezi etkinlikleri uygulanmış ve hemen etkinlik sonrasında anekdotlar sınıf öğretmeni adayları tarafından her etkinliğe ilişkin ayrı ayrı doldurulmuştur. Sınıf öğretmeni adayları tarafından doldurulan anekdotlar analiz edilerek temalar oluşturulmuştur.

Katılımcılar

Araştırmaya 2023-2024 güz döneminde Karakter ve Değer Eğitimi dersini seçmeli ders olarak alan sınıf öğretmeni adayları katılmıştır. Bu kapsamda araştırma kolay ulaşılabılır örneklem seçilerek gerçekleştirilmiştir. Kolay ulaşılabılır örnekleme tamamen var olan, ulaşması hızlı ve kolay olan ögelere dayanır. Nitel araştırmalarda en sık kullanılan örneklem türüdür (Patton, 2005). Bu araştırma da Karakter ve Değer Eğitimi dersi kapsamında yürütüldüğü için bu örnekleme türü seçilmiştir. Araştırma kapsamında düzenlenen her sınıf dışı değer eğitimi etkinliğinden sonra öğretmen adayları etkinliğe ilişkin anekdot tutmuşlardır. Etkinliklere katılan öğretmen adayları sayısı öğrencilerin devamsızlık yapmaları ve o günkü planlanan etkinliğe gelmemeleri, anekdotları tam olarak doldurmamaları nedenleriyle değişkenlik göstermiştir. Bu kapsamda seminere 26, drama etkinliğine 27, evde film izleme etkinliğine 34, okul gözlemine 34, kütüphane araştırmasına 32 ve geziye 24 sınıf öğretmeni adayı katılmış ve onların etkinliğe ilişkin doldurdukları anekdotlar değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın gerçekleştirilmesi için üniversiteden etik kurul izni alınmış, öğretmen adaylarına gönüllü katılım formlarını doldurmuşlardır.

Uygulama Süreci

Araştırma süreci Karakter ve Değer Eğitimi dersinde yürütülmüştür. Bu ders araştırmanın yürütüldüğü üniversitede sınıf öğretmenliği programında seçmeli ders olarak yer almaktadır. Karakter ve Değer Eğitimi dersinin amacı sınıf öğretmeni adaylarına karakter ve değer eğitimi ile ilgili bilgi, beceri, tutum ve farkındalık kazandırmaktır. Dolayısıyla sınıf öğretmeni adaylarının meslekte değer eğitimi hangi uygulamaları ele alarak nasıl gerçekleştireceklerini öğrenmeleri amaçlanmaktadır. Dersin içeriğini karakter ve değer eğitiminde temel kavramlar, değerlerin tanımlanması ve sınıflandırılması, değer eğitiminin önemi ve duyulan gereksinim, değer eğitimi akımları, değer eğitim yaklaşımları, değer eğitiminde okul, aile, öğretmenin ve çevrenin rolü, temel değerler konuları oluşturmaktadır. Bu araştırmada 14 haftalık ders sürecinin 6 haftalık bölümü sınıf dışı eğitim etkinlikleri ile belirlenen sınıf dışında farklı öğrenme alanlarında yürütülmüştür. Sınıf dışı eğitim etkinliklerinin planlamasında konuya ilişkin alanyazın gözden geçirilmiş, öğretmen adaylarına konu ile ilgileri düşünceleri sorularak gereksinimleri belirlenmeye çalışılmış, bu konuda çalışan alan uzmanlarının görüşleri alınmış ve onların işlenecek konuya ilişkin verim sağlayacağı düşünülen etkinliklere yer verilmiştir. Etkinlikler planlandıktan sonra alan uzmanlarının etkinliklere ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Uzmanlar etkinlikleri açık uçlu sorulardan oluşan değerlendirme formu aracılığıyla değerlendirmiş ayrıca etkinlik planlarının üzerine etkinliklere ilişkin görüşlerini yazmışlardır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda dersin süresine ilişkin gelen dönütlerle etkinlikler kısaltılmış ve etkinliklere son biçimi verilmiştir. Bu süreç başlamadan önce öğretmen adaylarına araştırma süreci tanıtılmış, hangi etkinliklerin yapılacağı açıklanmış, onlardan beklenen görev ve sorumluluklar hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Planlanan sınıf dışı eğitim etkinlikleri şöyle açıklanabilir:

Seminer: Araştırma kapsamında iki oturum halinde düzenlenen seminer “Kuram ve Uygulama Boyutuyla Karakter ve Değer Eğitimi” başlığını taşımaktadır. Seminer için fakültede yer alan seminer salonu tercih edilmiştir. Seminerin amacı sınıf öğretmeni adaylarına karakter ve değer eğitimi konusunda temel yaklaşım ve yöntemleri tanıtarak uygulama için örnek etkinlikler sunmaktır. Bu bağlamda öğretmen adaylarına değer eğitiminde kullanılabilecek telkin yaklaşımı, değer belirginleştirme yaklaşımı, değer analizi yaklaşımı, ahlaki sorgulama yaklaşımı ile karakter eğitimi yaklaşımları tanıtılmıştır. Bu yaklaşımların sınıf ortamında uygulanmasına yönelik ilkelerden ve aşamalardan söz edilmiştir. Yaklaşımlara ilişkin örnek etkinlikler sunulmuştur. Seminer sonunda öğretmen adaylarının soruları yanıtlanmış ve bir tartışma ortamı oluşturulmuştur. Böylece seminer etkileşimli hale getirilmiştir.

Kütüphane araştırması: Bu etkinlikte öğretmen adaylarına kütüphane çalışmasını nasıl yapacaklarına dair araştırma yapacakları konuları içeren, kaynakları nasıl kullanacakları konusunda bilgi sağlayan ve araştırma raporunda nelere dikkat etmeleri gerektiğini ele alan yönerge verilmiştir. Öğretmen adaylarının değer eğitimine ilişkin kütüphanede yer alan Türkçe ve İngilizce basılı kaynakları incelemesi amaçlanmıştır. Öğretmen adayları değer eğitimi ve önemi, değer eğitimi yaklaşımları, değer eğitimine ilişkin yapılan çalışmalar konu edinen basılı kaynakları kütüphanede

incelemiştir. Ayrıca bu kaynaklardan yola çıkarak bir araştırma raporu oluşturmuşlar ve bu raporda hangi kaynaklardan yararlandıklarına yer vermişlerdir. Öğretmen adaylarının araştırma raporunun sonuna bu araştırmanın kendilerine kazandıkları konusunda öz değerlendirme yapmışlar ve çıkarımlarını yansıtmışlardır.

Drama: Bu etkinlik sınıf öğretmenliği alanında uzman aynı zamanda değer eğitimi alanında çalışmaları olan bir drama lideri tarafından drama salonunda gerçekleştirilmiştir. Etkinliğin amacı öğretmen adaylarının değer eğitiminde öğretmen ve ailenin rolünü kavramalarını sağlamaktır. Bu kapsamda planlanan drama etkinliği ısınma aşamasıyla başlatılmıştır. Bu aşamada öğretmen adayları sınıfta serbestçe dolaşarak birbirlerini selamlaşmışlardır. Daha sonra onlara dağıtılan kağıtlara değer deyince akıllarına ne geldiğini yazmaları istenmiştir. Öğretmen adayları yine sınıfta serbestçe dolaşarak birbirlerinin yazdıklarını okumuşlardır. Bu etkinlik sonunda öğretmen adaylarına dikkatlerini çeken kavramlar sorulmuş ve neden bu kavramı yazdıklarını açıklamaları istenmiştir. Canlandırma aşamasında değer eğitiminde paydaşların rolünü vurgulamak amacıyla liderini bul oyunu oynanmıştır. Daha sonra okulda ve sınıfta değer eğitimi olmasaydı neler olabileceğine ilişkin gruplar listeleme çalışması yapmışlardır. Canlandırma aşamasında son olarak sınıf gruplara ayrılmıştır. Gruplara okulda öğrenciler arasında akran zorbalığı, şiddete dayalı sorun çözme vb. gözlemleyen bir okul müdürü, bir öğretmen ve bir veli oldukları ve bu konuya çözüm bulmaları için toplantı düzenledikleri yönergesi verilerek onlardan toplantıyı canlandırmaları istenmiştir. Değerlendirme aşamasında ise grupların dikkate aldıkları paydaşa ilişkin bu paydaşın değer eğitiminde rolünü anlatan bir afiş hazırlamaları istenmiştir. Böylece sınıf öğretmeni adaylarının değer eğitiminde paydaş rolünü drama etkinliği ile kazanmaları sağlanmıştır.

Evde film izleme: Bu etkinlikte öğretmen adaylarından evde “İyilik Yap İyilik Bul (Pay it Forward)” filmi izlemeleri istenmiştir. Film bir öğretmen tarafından verilen bir ödevde bir öğrencinin dünyayı daha iyi hale getirmek için iyilik zinciri projesini anlatan bir filmidir. Bu film öğretmenin rehberliğini ve değer edinimini ele aldığı için seçilmiştir. Bu filmle öğretmen adaylarının değer eğitiminde öğretmeni, aile-çocuk etkileşimini kavramaları amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarının filmi hazırlanan film analiz formunu doldurularak izlemeleri sağlanmıştır. Böylece filmde odaklanılacak noktalar belirlenmiştir. Bu analiz formunda filmde yer alan öğretmeni tanımlama, değer eğitiminde aile-çocuk etkileşimini belirleme, öğretmenin değer eğitimi sürecini nasıl gerçekleştirdiğine ilişkin örnekler verme vb. sorulara yer verilmiştir. Böylece öğretmen adaylarının filmde değer eğitimi sürecine eğlenerek odaklanmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Okul gözlemi: Bu etkinlik sınıf öğretmeni adaylarının okullarda değer eğitimi sürecini gözlemlemelerini kapsamaktadır. Etkinliği amacı öğretmen adaylarının uygulama sürecini yerinde görmelerini ve yaşanan sorunları gözlemleyerek belirlemelerini sağlamaktır. Öğretmen adayları öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında gittikleri okullarda üç ders saati değer eğitimi sürecini hazırlanan okul gözlem formları ile gözlemlemiştir. Bu formlarda işlenen ders, yer verilen, değer verilmiş biçimi, örtük program dahilinde verilen değerler, değer eğitiminin değerlendirilmesi ve gözlemleri sonrasındaki çıkarımları ele alınmıştır. Böylece sınıf öğretmeni adaylarının okullarda farklı derslerde değer eğitiminin nasıl gerçekleştiğini eleştirel bir yolla değerlendirmeleri sağlanmıştır.

Gezi: Bu etkinlik sınıf öğretmeni adaylarının alan gezisi yoluyla değer eğitiminin nasıl gerçekleştirilebileceğini yaparak deneyimlemeleri için gerçekleştirilmiştir. Etkinlik Cumhuriyet Tarihi Müzesi ve Türk Dünyası Kültür Merkezine düzenlenen alan gezilerini kapsamaktadır. Etkinlik sınıf öğretmeni adaylarıyla belirlenen yerlere hazırlanan bir gezi ve etkinlik planı çerçevesinde alan gezisi şeklinde yürütülmüştür. Alan gezisi Cumhuriyet Tarihi Müzesi ile başlamıştır. Bu ilk olarak öğrencilere vatanseverlik deyince akıllarına ne geldiği sorulmuştur. Öğrencilerin yanıtları üzerinde tartışmalar yapılmıştır. Sonra öğretmen adayları beş gruba ayrılmış ve gruplar halinde müzeyi gezmeleri istenmiştir. Grupların müzeyi gezerken bir obje seçmeleri istenmiştir. Daha sonra gruplar seçtikleri objeyi bedenleriyle anlatmaya çalışmışlar ve seçilen objenin vatanseverlik değeri ile ilişkisi kurulmuştur. Daha sonra Türk Dünyası Kültür Merkezi'ne gidilmiştir. Burada da gruplar halinde gezmeye devam edileceği yönergesi verilmiştir. Türk dünyası bilim insanları bilimsellik değeri çerçevesinde rehber eşliğinde tanıtılmıştır. Gruplardan iki bilim insanını seçmeleri, seçtikleri bilim insanına ilişkin ben kimim kartı tasarımları ve bilim insanının hayatın bir kesiti canlandırmaları istenmiştir. Gezi sonunda gezi alanının sunum alanında toplanılmış ve değerlendirme etkinliği yapılmıştır. Bu etkinlik kapsamında grupların Kurtuluş Savaşı'na ilişkin bir gazete haberi ve bilim insanı tanıtım kartı hazırlamaları istenmiştir. Gruplar tüm sunularını yaptıktan sonra gezi süreci sonlandırılmıştır. Böylece öğretmen adaylarının alan gezilerinden nasıl yararlanacaklarını kavramaları sağlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından oluşturulan anekdot formu kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarından değer eğitimiye yönelik gerçekleştirilen her bir sınıf dışı eğitim etkinliğinden sonra anekdot formlarını doldurmaları istenmiştir. Bu formlarda yapılan etkinliğe ilişkin genel düşünceler, etkinliğin değer eğitimi süreci anlamlandırma açısından katkısı ve etkinliğin daha işlevsel olabilmesi için önerilerle ilgili sorulara yer verilmiştir. Örneğe drama etkinliğine ilişkin oluşturulan anekdot formunda “Değer eğitimiye yönelik yapılan drama etkinliği ile ilgili genel düşünceleriniz nelerdir? Açıklayarak yazar mısınız?, Bu etkinliğin değer eğitimi açısından size katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Bu konu ile ilgili düşüncelerinizi örneklerle açıklar mısınız?, Bu etkinlikle ilgili olarak etkinliğin daha işlevsel (öğretmen olarak size daha fazla katkı sağlaması) olması için önerileriniz nelerdir? Açıklayarak yazar mısınız?” sorularına yer verilmiştir. Benzer sorular diğer etkinlikler için de yapılandırılmıştır. Böylece öğretmen adaylarının sınıf dışı eğitim etkinlikleriyle gerçekleştirilen değer eğitimi sürecini değerlendirmeleri, etkinliklerin katkılarını ortaya koymaları ve etkinliklere ilişkin öneriler geliştirmeleri amaçlanmıştır. Araştırmada kullanılan anekdot formu tematik analiz yoluyla analiz edilmiştir. Tematik analiz, verilerdeki tema ve örüntüleri ortaya çıkarmaya yönelik olarak kullanılan bir nitel veri analiz yöntemidir (Glesne, 2013). Bu araştırmada, Braun ve Clarke’ın (2006) önerdiği tematik analiz adımları izlenmiştir. İlk olarak, anekdot formu anlamlı örüntüler belirlemek amacıyla dikkatle okunmuştur. Ardından, ayrıntılı bir kodlama süreciyle verilerden ilk kodlar çıkarılmıştır. Birbirine ilişkili kodlar gruplanarak temalar oluşturulmuş, ardından bu temalar, ilgili kodlar ve verilerle olan uyumları açısından gözden geçirilmiştir. Sonrasında temalar tanımlanmış ve çalışmanın amacına uygun şekilde adlandırılmıştır. Son aşamada ise veriler yorumlanarak temalar çerçevesinde sunulmuş ve destekleyici doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Verilen alıntılarda alıntının hangi etkinliğe ait olduğu parantez içinde belirtilmiştir. Örneğin etkinlikleri eğlenceli olarak ele alan öğretmen adaylarının görüşleri etkinliklerin öğretimsel niteliği alt temasında sunulmuş, bu tema ise genel görüşler teması altında açıklanmıştır. Yine öğretmen adaylarının hangi etkinlikleri eğlenceli bulduğunu onlardan yapılan doğrudan alıntılarla açıklanmıştır. Analizler MAXQDA programında yapılmış, tema ve alt temalara ilişkin şekiller NAPKIN’de oluşturulmuştur.

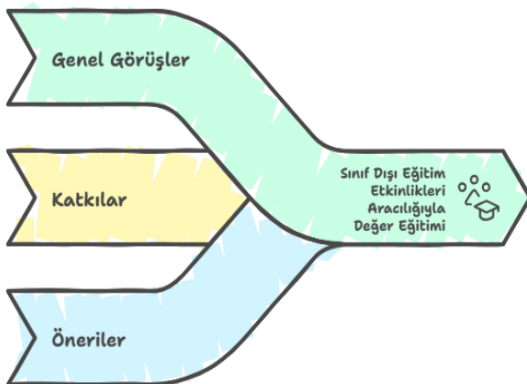
Araştırmada nitel verilerde inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Buna göre inandırıcılık öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan yer verilmiş, katılımcı teyidi alınmış ve ortamda uzun süre etkileşimde bulunulmuştur. Aktarılabilirlik için araştırma süreci ayrıntılı yapılan etkinlikler ışığında betimlenmiş, katılımcılara numaralar verilmiş ve betimlemelerde tarafsız bir tutum sergilenmiştir. Tutarlılığı sağlamak için veri toplama aracına ilişkin uzman görüşleri alınmış, veriler birbirini destekleyecek şekilde sunulmuş ve veriler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilmiştir. Bu araştırmacıdan biri sınıf öğretmenliği diğeri ise sosyal bilgiler öğretmenliği alanında uzmandır. Ayrıca her iki araştırmacının da değer eğitimi alanında çalışmaları bulunmaktadır. Teyit edilebilirlik için ham veriler ile ulaşılan sonuçlar karşılaştırılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırmadan elde edilen anekdotların analizi sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Buna göre sınıf öğretmeni adaylarının karakter ve değer eğitimi dersinde gerçekleştirilen sınıf dışı eğitim etkinliklerine ilişkin görüşlerinden yola çıkılarak oluşturulan ana temalar Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2

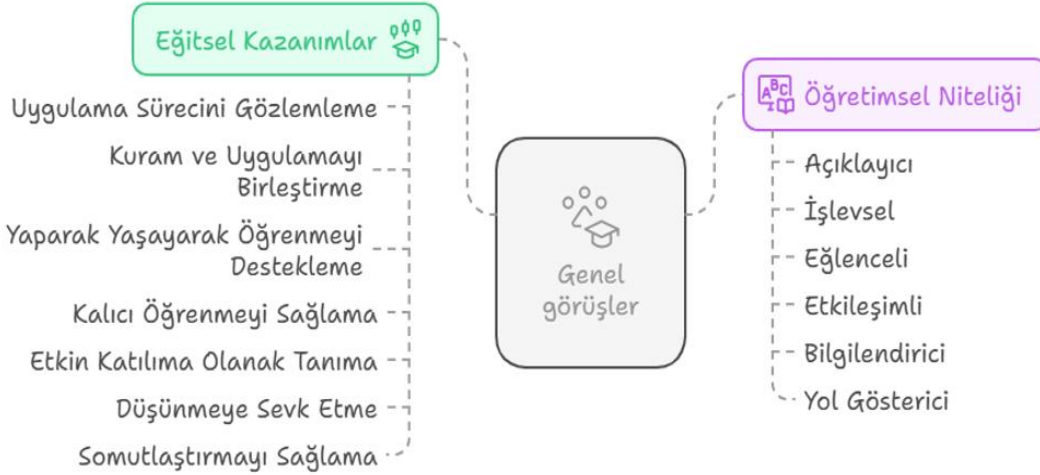
Sınıf dışı değer eğitime ilişkin görüşler

Şekil 2’de görüldüğü gibi, sınıf dışı eğitim etkinliklerine dayalı olarak tasarlanan değer eğitimine ilişkin sınıf öğretmenleri adaylarının görüşleri bu etkinliklere ilişkin genel görüşler, etkinliklerin katkıları ve etkinliklerin niteliği artırmaya yönelik öneriler temaları altında toplanmıştır. Öğretmen adaylarının sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerine ilişkin genel görüşleri Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3

Sınıf dışı değer eğitimine ilişkin genel görüşler

Şekil 3’te görüldüğü gibi, sınıf öğretmeni adaylarının sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerine ilişkin genel görüşleri bu etkinliklerin öğretimsel niteliği ve eğitsel kazanımları altında toplanmıştır. Sınıf öğretmeni adayları yapılan etkinliklere ilişkin olarak her etkinlik sonunda doldurdıkları anekdotlarda yapılan etkinliklerin öğretim niteliğini açıklayıcı (seminer, kütüphane araştırması), işlevsel (drama, okul gözlemi, gezi, kütüphane araştırması), eğlenceli (drama, evde film izleme, gezi), etkileşimli (seminer, drama), bilgilendirici (seminer, drama, gezi, kütüphane araştırması) ve yol gösterici (drama, evde film izleme) olarak açıklamışlardır. Buna göre görüşlerini “*Bu etkinliğin sınıf öğretmeni adaylarının değer eğitimi kavraması açısından açıklamalara yer verdiğini ve değer eğitimi yaklaşımlarını öğretmek açısından da bilgilendirici olduğunu düşünüyorum (Seminer ÖA8)*” biçiminde açıklayarak yapılan etkinliğin niteliğini açıklayıcı ve bilgilendirici olarak gördüğü ifade edilebilir. “*Film izleme etkinliği hem eğlenmeyi hem öğrenmeyi sağlayan çok yönlü bir etkinlikti. Filmde olanlar gerçek hayatta neden olmasın diye sorgulamamızı sağlıyor (Evde film izleme ÖA11)*” biçiminde görüş belirten sınıf öğretmeni adaylarından birisi ise etkinliğin hem eğlenceli olma hem de bilgilendirici olma yönünü vurgulamıştır. Sınıf dışı eğitim etkinliklerini işlevsel olarak değerlendiren sınıf öğretmeni adaylarından biri bu görüşünü “*Etkinlik gayet işlevseldi. Gezide yaptığımız her etkinlik değer eğitimi adına çok yararlıydı. Bu etkinlikte çok şey öğrendim (Gezi ÖA2)*” biçiminde açıklarken, diğeri ise bu görüşünü “*Bu etkinlikte aslında değer eğitiminde yaşanacak sorunları ele almaya çalıştık. Düşündüğümde bunlar karşılaşılabileceğim sorunlar. Onlara çözüm bulmaya çalışmak önemliydi. Bu yüzden işlevsel ve yararlı bir etkinlikti (Drama ÖA2)*” biçiminde açıklamıştır. Görüldüğü gibi öğretmen adayları sınıf dışı eğitim etkinliklerini değer eğitimi bağlamında nitelikli olarak ele almışlar ve bu etkinliklerin öğrenme-öğretme sürecine nasıl yansıdığını hem eğitsel hem de duyuşsal bağlamda değerlendirerek açıklamışlardır.

Sınıf öğretmeni adayları sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin eğitsel kazanımlarını uygulama sürecini gözlemleme (Okul gözlemi, gezi), kuram ve uygulamayı birleştirme (seminer, evde film izleme, okul gözlemi, gezi, kütüphane araştırması), yaparak-yaşayarak öğrenmeyi destekleme (drama, gezi), kalıcı öğrenmeyi sağlama (evde film izleme, gezi, kütüphane araştırması), etkin katılıma olanak tanıma (gezi, kütüphane araştırması), düşünmeye sevk etme (seminer, evde film izleme, kütüphane araştırması) ve somutlaştırmayı sağlama (seminer) biçiminde belirtmişlerdir. Buna göre bu etkinliklerin uygulama sürecini gözlemlemeye katkı sağladığını düşünen öğretmen adaylarından biri bu görüşünü “*Değer eğitimi gerçek yerinde görme şansım oldu. Öğretmen ve öğrencinin bu süreçteki tutumlarını gözlemledim. Ancak yaklaşımların kullanılmadığını fark ettim (Okul gözlemi ÖA8)*” biçiminde açıklayarak okullarda değer eğitimi öğretmen ve öğrenci gözlemleriyle ifade etmiş ve okulları gerçek ortamlar olarak ele almıştır. Bu etkinliklerin değer eğitimi ile ilgili kuram ve uygulamayı birleştirmeyi sağladığını ifade eden öğretmen adayların biri ise bu görüşünü “*Değer eğitimi teoriden pratiğe nasıl taşırız, öğrencilere bu alanda nasıl yardımcı olabiliriz gibi soruların yanıtlarını bulduğum bir seminer oldu (Seminer ÖA14)*” biçiminde ele alarak seminer etkinliğini, diğer bir öğretmen adayı ise görüşünü “*Derste öğrendiğimiz bilgileri yazılı kaynaklardan okuyarak daha net bilgilere ulaşmış*

oldum. Değer eğitime ilişkin yapılan çalışmaları da araştırma ödevi kapsamında okuyarak uygulama konusunda da bilgi edinerek bildiklerimle uygulamanın nasıl olacağını anlamış oldum (Kütüphane araştırması ÖA1)” biçiminde açıklayarak kütüphanede yaptığı araştırma ödevini ele almıştır. Düşüncelerini “Çok keyifliydi, eğitim fakültesinde hiç böyle bir geziye katılmamıştım. Öğrenmelerimiz kalıcı oldu. En basitinden bilim insanlarını sürekli unutan bir insan olarak yaptığımız canlandırmalarla bunu unutmuyacağım. Vatanseverlik değerini nasıl kazandıracığımı da anladım, unutacağımı düşünmüyorum. Öğrendiklerimi yaparak-yaşayarak öğrenmeye fırsat tanıdı gezi etkinliği (Gezi ÖA3)” biçiminde açıklayan öğretmen adayı etkinliklerin eğitsel kazanımlarından kalıcı öğrenme ve yaparak-yaşayarak öğrenmeyi sağladığı geziye yapılan etkinliklerle açıklamıştır. “Etkinlikte öğrendiğim bilgiler değer eğitimi daha da merak etmemi sağladı, değer eğitiminin nasıl yapıldığında daha etkili olacağını düşünmeye ve araştırmaya karar vermeme sağladı (Seminer ÖA2)” biçiminde görüşlerini açıklayan öğretmen adayı ise seminer etkinliğinin düşünmeye sevk ettiğini ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin eğitsel kazanımlarını ifade ederken daha çok bu etkinliklerdeki yaşantılarından yola çıktıkları ifade edilebilir.

Sınıf öğretmeni adaylarına göre sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin kendilerine sağladıkları katkılar Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4

Sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin katkıları

Şekil 4’te görüldüğü gibi, sınıf öğretmeni adayları sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin kendilerine sağladığı katkıları değer eğitime yönelik pedagojik farkındalık kazanma, değer eğitime yönelik kişisel farkındalık kazanma ve değer eğitiminde paydaşların rolüne ilişkin farkındalık kazanma bağlamında açıklamışlardır. Değer eğitime yönelik pedagojik farkındalık kazanma kapsamında değer eğitiminin önemini kapsamını anlama (drama, evde film izleme, okul gözlemi, kütüphane araştırması), değer eğitiminin nasıl yapılacağını anlama (seminer, drama, evde film izleme, okul gözlemi, gezi, kütüphane araştırması), değer eğitimi yaklaşımlarını ve tekniklerini öğrenme (seminer, drama, okul gözlemi, gezi, kütüphane araştırması), değer eğitiminde öğrendiklerini pekiştirme (seminer, drama, okul gözlemi, gezi, kütüphane araştırması) ve değer eğitiminde yaşanan sorunların farkına varma (drama, okul gözlemi) konusunda farkındalık kazandıkları ortaya çıkmıştır. Buna göre görüşlerini “Değer eğitimi konusu benim için hep soyut bir konuydu. Değerleri çocuklara nasıl verebileceğim konusunda kaygılarım vardı. Bu seminerle birlikte kafamdaki örnekler somutlaşmış oldu. Nasıl yapacağımı anlamış oldum. Değer eğitimi yaklaşımlarını öğrenmiş oldum (Seminer ÖA4)” biçiminde açıklayan bir öğretmen adayı bu etkinlikler değer eğitiminin uygulama sürecini anladığını ve yaklaşımlarını öğrendiğini ifade etmiştir. Yine görüşlerini “Daha önce hiç duymadığım değer analizi gibi yaklaşımları öğrendim, önceden bildiğim ahlaki ikilem gibi yaklaşımları da tekrar etme, örnekleri görme şansım oldu (Seminer, ÖA13)” biçiminde açıklayarak değer eğitimi yaklaşımlarını öğrenme ve öğrendiklerini de pekiştirmeye vurgu yapmıştır. Değer eğitiminde yaşanan sorunların farkına vardığına ilişkin görüş belirten bir öğretmen adayı ise görüşünü “Öğretmen olacağımız zaman değer eğitiminde karşılaşılabileceğimiz sorunları konuşmaktan ziyade drama yoluyla çözüm bulduk. Farklı arkadaşlarımın da çözümlerini fark ettim. Bu konuda yaşayabileceğimizi anladım

(Drama ÖA12)” biçiminde açıklayarak süreçte karşılaşılabileceği sorunlar konusunda deneyim edindiğini ifade etmiştir. Okullarda yaptığı gözlemlerle değer eğitimine ilişkin sorunların farkına vardığını ifade eden diğer bir öğretmen adayı ise bu görüşünü “Okullarda değer eğitimine yer verilmediğini gördüm ve bu konuda yer verilmemesine şaşırđım (Okul gözlemi ÖA34)” biçiminde açıklayarak okulların değer eğitimi konusundaki eksikliğine vurgu yapmıştır. Bu kapsamda sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin sınıf öğretmenleri adaylarının değer eğitimini nasıl gerçekleştirmeleri gerektiğini anlamalarına ve bu konuda farkındalık kazandırmalarına katkı sağladığı ifade edilebilir.

Sınıf öğretmeni adaylarının sınıf dışı eğitimi değer eğitimi etkinlikleriyle pedagojik farkındalığın yanı sıra kişisel farkındalık kazandıkları da ortaya çıkmıştır. Buna göre değer eğitimi konusunda düşüncelerini gözden geçirdiğini ifade eden öğretmen adaylarından biri bu görüşünü “Daha önce değer eğitimi konusuna bu kadar önem vermezken önemli olduğunu düşündüm. Seminer sırasında yaptığımız değer sıralaması etkinliğinde değer önceliklerinin farkına vardım (Seminer ÖA9)” biçiminde açıklarken bir diğeri görüşünü “Etkinliklerde farklı çözüm yollarını da ele alarak kendi fikirlerimi bu konuda genişlettim (Drama ÖA6)” biçiminde açıklamıştır. Bu konuya ilişkin yeni bakış açısı geliştirdiğini ifade eden öğretmen adayı ise bu görüşünü “Normalde sınıf içinde basit sorunlar olarak gördüğüm olayların aslında değer eğitimi eksikliğinden kaynaklandığını fark ettim (Okul gözlemi ÖA26)” biçiminde açıklayarak sınıf içi sorunların değer eğitimi eksikliğinden kaynaklanabileceğinin farkına vardığını ifade etmiştir. Yine bu farkındalığı “Değer eğitimine daha farklı bakmama ve yorumlamama neden oldu (Kütüphane araştırması ÖA18)” biçiminde açıklayan öğretmen adayı da değer eğitimine ilişkin kazandığı bakış açısını vurgulamıştır. Bu kapsamda bu etkinlikler aracılığıyla öğretmen adaylarının değer eğitimi konusunda kendilerini gözden geçirdikleri ve bu konuda yeni fikirler edindikleri söylenebilir.

Sınıf öğretmeni adaylarının sınıf dışı değer eğitimi etkinlikleri aracılığıyla diğer paydaşların rolüne ilişkin farkındalık kazandıkları ortaya çıkmıştır. Buna göre bu konuda öğretmenin rolüne vurgu yapan bir öğretmen adayı bu görüşünü “Bu filmde değer eğitimine ilişkin öğrencilere hayat boyu devam edecek bir değer eğitimi vermek istiyorsam öğretmen olarak aktif rol almam gerektiğini ve öğretmenin rolünün önemli olduğunu çıkardım (Evde film izleme ÖA1)” biçiminde açıklamıştır. “Okulda değer eğitimi ne kadar iyi verilse verilsin, çocuklar gün sonunda eve gidiyor, ailesiyle yaşıyor, o yüzden değer eğitiminin okulla sınırlı kalmadığını öğrendim. Bu konuda veli işbirliği şart (Evde film izleme ÖA9)” biçiminde görüşlerini açıklayan diğer bir öğretmen adayı ise ailenin de önemini vurgulamıştır. Yine aile-okul işbirliğine vurgu yapan diğer bir öğretmen adayı ise bu görüşünü “Bu etkinlik bana bir konuda katkı sağladı. Değer eğitiminde okul-aile işbirliği üzerinde durulması gerektiğini içselleştirmemi sağladı (Drama ÖA23)” biçiminde açıklayarak hem okul hem ailenin rolünü ele almıştır. Buna göre öğretmen adaylarının bu konuda öğretmen-aile ve yönetici işbirliğini önemsedikleri ancak bu konuda öğrenci ve çevrenin rolünü ele almadıkları söylenebilir.

Sınıf öğretmeni adayları sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin daha etkili işlevsel olması adına birtakım öneriler sunmuşlardır. Bu öneriler Şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 5

Sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerine ilişkin öneriler

Şekilde görüldüğü sınıf öğretmeni adayları bu etkinliklere ilişkin olarak dersi zenginleştirmeye ve dersin işlenmesine yönelik öneriler getirmişlerdir. Buna göre öğretmen adayları dersi zenginleştirmeye yönelik video örnekleri sunma (seminer), görsellerden yararlanma (drama) ve kısa filmlerden yararlanmayı (seminer, drama) önermişlerdir. Bu kapsamda öğretmen adayları görüşlerini *“Anlatımların yanında çeşitli videolara yer verilebilir (Seminer ÖA13)”*, *“Görsellerden de yararlanarak etkinlik daha kalıcı hale getirilebilir (Drama ÖA13)”* ve *“Belirlenen drama oturumunda konuya ilişkin kısa filmlerden de yararlanılabilir (Drama ÖA12)”* ifadeleriyle açıklamış ve daha çok görselleştirmeyi vurgulamışlardır. Ayrıca bu önerilerini yalnızca drama ve seminer etkinliğine ilişkin olarak dile getirmişlerdir.

Sınıf öğretmeni adaylarının dersin işlenmesine yönelik önerileri gerçek ortamda uygulama yapma (drama, okul gözlemi, kütüphane araştırması), sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerine daha fazla zaman ayırma (seminer, drama, okul gözlemi, gezi), sınıf ortamında tartışma (evde film izleme, okul gözlemi, kütüphane araştırması) ve paydaşlarla görüşme yapma (okul gözlemi, kütüphane araştırması) biçimindedir. Buna göre gerçek ortamda uygulama yapmayı öneri olarak ele bir öğretmen adayı bu görüşünü *“Öğretmen adayları kendi gözlem yaptıkları okulda hazırladıkları planı uygulayabilirler (Okul gözlemi ÖA3)”* biçiminde açıklamıştır. Bu etkinliklerde zamanın daha fazla olması gerektiğini düşünen bir öğretmen adayı bu görüşünü *“Etkinliğin süresi daha uzun olabildir. Böylece kapsamı da genişlerdi (Seminer ÖA14)”* biçiminde açıklarken bir diğeri ise *“Gerçek ortamda nasıl olduğunu ele almak için bu etkinliğe ayrılan sürenin artırılması gerekir (Okul gözlemi ÖA5)”* biçiminde açıklamıştır. Sınıf ortamında da yapılan etkinliklerin tartışılması gerektiğini düşünen bir öğretmen adayı ise bu görüşünü *“Film izlendikten sonra sınıf ortamında da belli noktaları yeniden ele alınarak tartışma ortamı sağlanmalı, yeni fikirler üretilmeli (Film izleme ÖA6)”* biçiminde açıklarken bir diğeri *“Yaptığımız gözlemlerden sonra sınıf ortamında tartışma iyi olurdu. Hepimiz farklı okulları ve sınıfları gözlemliyoruz. Örnekler artardı ve bu da bizi daha deneyimli yapardı (Okul gözlemi ÖA29)”* biçiminde açıklayarak bu tartışmaların yeni fikirlerin oluşumuna katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının işlenişe ilişkin olarak öğrenmede kalıcılığı ve çeşitliliği sağlayacak öneriler getirdikleri söylenebilir.

4. Sonuç ve Tartışma

Sınıf öğretmeni adaylarının sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerine ilişkin görüşlerini onların anekdotları aracılığıyla incelemeyi amaçlayan bu çalışmada öğretmen adaylarının anekdotlarının analizi sonucunda sınıf dışı eğitim etkinliklerine ilişkin genel görüşler, sınıf dışı eğitim etkinliklerinin katkıları ve öneriler boyutlarında bulgulara ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının anekdotlarında karakter ve değer eğitiminde sınıf dışı etkinliklere ilişkin genel görüşlerinde bu etkinliklerin öğretimsel niteliği ve eğitsel kazanımlarından söz ettikleri görülmüştür.

Sınıf öğretmeni adayları yapılan etkinliklere ilişkin olarak her etkinlik sonunda doldurdukları anekdotlarda yapılan etkinliklerin açıklayıcı, işlevsel, eğlenceli, etkileşimli, bilgilendirici ve yol gösterici nitelik taşıdığını belirtmişlerdir. Borsos ve diğerleri (2022) Sırbistan, Hırvatistan, Macaristan, İspanya ve Norveç'ten lisans eğitimlerinin sonuna gelmiş öğretmen adaylarının sınıf dışı eğitime yönelik görüşlerini araştırdıkları araştırmalarında beş ülkedeki katılımcıların da sınıf dışı eğitimin işlevsel ve önemli gördüklerini belirlemişlerdir. Görecek Baybars'ın (2017) sınıf öğretmeni adaylarının okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerini araştırdığı araştırmada da öğretmen adaylarının okul dışı öğrenmenin en önemli avantajının yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak sağlaması olduğu belirlenmiştir. Araştırmalar sınıf dışı öğrenme konusunda olumlu deneyimler yaşayan öğretmen adaylarının mesleki yaşamlarında sınıf dışı etkinliklerden yararlanma konusunda istekli oldukları göstermektedir (Blatt ve Patrick, 2014; Vadala ve diğerleri, 2007). Dolayısıyla alanyazında okul dışı ve sınıf dışı etkinliklere ilişkin yapılan araştırmalarda da bu etkinliklerin verimli, işlevsel, eğlenceli olması ve yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak tanınması gibi sonuçların bulunması bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Bu bağlamda sınıf dışı öğrenme etkinlikleri öğrenmeye ilişkin deneyim kazandırdığı için öğretim süreçlerinde kullanılması önemlidir.

Sınıf öğretmeni adayları sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin eğitsel kazanımlarını uygulama sürecini gözleme, kuram ve uygulamayı birleştirme, yaparak-yaşayarak öğrenmeyi destekleme, kalıcı öğrenmeyi sağlama, etkin katılıma olanak tanıma, düşünmeye sevk etme ve somutlaştırmayı sağlama olarak açıklamışlardır. Cevher Kalburan'ın (2024) okulöncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme etkinliklerine ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında da öğretmenlerin okul dışı eğitim etkinliklerinin öğretmen-öğrenci etkileşimine daha fazla olanak sağladığını düşündükleri belirlenmiştir. Çobanoğlu ve diğerlerinin (2018) araştırmasında da farklı programlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının sınıf dışı etkinlikleri yaparak yaşayarak öğrenmeyi sağlama bakımından önemli buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen eğitsel kazanımlarla alanyazındaki yapılan araştırmaların sonuçlarının birbiri ile örtüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının kalıcı öğrenmelerinin sağlanması açısından sınıf ve okul dışı etkinliklerden yararlanılması gerektiği söylenebilir.

Sınıf öğretmeni adayları sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin kendilerine sağladığı katkıları değer eğitimine yönelik pedagojik farkındalık kazanma, değer eğitimine yönelik kişisel farkındalık kazanma ve değer eğitiminde paydaşların rolüne ilişkin farkındalık kazanma biçiminde ifade etmişlerdir. Kurtdede Fidan (2016) sınıf öğretmeni adaylarıyla gerçekleştirdiği araştırmasında sınıf öğretmeni adaylarının değer eğitiminde özellikle aile katılımını sağlama; sivil toplum kuruluşları ile toplumsal kaynaklardan yararlanmayı önemli buldukları sonucuna ulaşmıştır. Waite (2011) ise sınıf dışı öğrenmenin duyuşsal boyuttaki etkilerini değerlendirmiş ve sınıf dışı öğrenmenin değer gelişimine katkısını vurgulamıştır. Bu bağlamda bu araştırmanın sonuçları da sınıf dışı etkinliklerin karakter ve değer eğitimi üzerinde olumlu bir etki yarattığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla hem alanyazındaki araştırmalardan hem de bu araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak sınıf dışı eğitim etkinliklerinin karakter ve değer eğitimi dersinde kullanılmasının işlevsel olduğu ifade edilebilir.

Sınıf öğretmeni adayları karakter ve değer eğitiminde sınıf dışı etkinliklere ilişkin olarak dersi zenginleştirmeye ve dersin işlenmesine yönelik öneriler getirmişlerdir. Bu bağlamda öğretmen adayları dersi zenginleştirme konusunda video örnekleri sunma, görsellerden yararlanma ve kısa filmlerden yararlanmayı önermişlerdir. Alanyazında özellikle animasyon filmlerin içerdiği değerlere yönelik birçok çalışma yapıldığı görülmektedir (Hakkoymaz, 2021; Kazak ve Yorulmaz, 2023; Selanik Ay ve Korkmaz, 2017). Bu bağlamda bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda karakter ve değer eğitiminde öğrencilerin farklı duyu organlarına hitap eden, eğlenceli biçimde değer eğitimini gerçekleştiren materyallerin karakter ve değer eğitiminde kullanılmasının öğretmen adayları tarafından önemsendiği söylenebilir.

Sınıf öğretmeni adaylarının dersin işlenmesine yönelik önerileri gerçek ortamda uygulama yapma, daha fazla zaman ayırma, sınıf ortamında tartışma ve paydaşlarla görüşme yapma biçimindedir. Aktepe ve diğerlerinin (2020) sınıf öğretmenliği programı son sınıfta öğrenim gören değer eğitimi dersini almış öğretmen adayları ile gerçekleştirdikleri çalışmada öğretmen adaylarının değer eğitiminin teorik ve uygulamayı bütünleştirecek biçimde verilmesi gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Çinçera ve diğerleri (2020) sınıf dışı çevre eğitim programlarında değerler eğitiminin inceledikleri çalışmalarında çevresel değerlerin ele alınmasında teori ile uygulama arasında bir boşluk olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada öğretmen adayları sınıf dışı değer eğitimi etkinliklerinin kuramla uygulamayı bütünleştirdiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bu bağlamda bu araştırma ile alanyazında yapılan araştırma sonuçlarında ortaya çıkan kuram ve uygulamayı bütünleştirme sorununa çözüm olunabileceği söylenebilir. Ancak bu çalışmada da öğretmen adayları edindikleri deneyimleri gerçek okul ortamında uygulamanın yarar sağlayacağını düşündükleri belirlenmiştir. Bu nedenle öğretmen adaylarının sınıf dışı değer eğitimi kapsamında öğrendiklerini gerçek ortamda uygulayabilmesi için onların öğretmenlik uygulaması gibi derslerde öğrendiklerini uygulaması ve bu uygulamayı değerlendirmesi istenebilir.

Sonuç olarak bu çalışmada karakter ve değer eğitimi dersinin sınıf dışı etkinliklerle ele alınması araştırmanın özgün yanını ortaya koymaktadır. Yine yapılan bu etkinliklerin öğretmen adayları tarafından değerlendirilmesi ve bu konudaki deneyimlerini ortaya koyması araştırmanın gelecek araştırmalara öneri sağlaması bakımından önemli olduğu ifade edilebilir. Ayrıca çalışmada öğretmen adaylarının bu süreçleri bire bir deneyimlemesi ve ileride neler yapabileceklerini yaparak yaşayarak öğrenmesi öğretmen adayları tarafından da önemli görülmüştür.

Araştırmada elde edilen sonuçlar bağlamında sınıf öğretmenliği eğitiminde karakter ve değer eğitimi dersinde sürecin kuramsal ve uygulamayı dengeli biçimde bütünleştirecek biçimde tasarlanması önerilebilir. Öğretmen adayları karakter ve değer eğitimi konusunda farkındalıklarının az olduğunu ve bu konuda kendilerini geliştirmeleri gerektiğini fark ettikleri belirlenmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının değer eğitiminin önemini ve nasıl yapılması gerektiğini içeren uygulamalı çalışmalar yapılabilir. Bunun yanı sıra karakter ve değer eğitimi dersinde sınıf dışı etkinliklere yer verilmesi, bu etkinliklerde öğretmen adaylarının da aktif katılımına olanak tanıyacak şekilde tasarlanması sağlanabilir. Sınıf dışı etkinliklerin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi için yeterli zaman ayrılmalıdır. Ayrıca bu konuda öğretmen adaylarının öncelikle ihtiyaçları belirlenerek eğitim süreçleri bu bağlamda tasarlanabilir. Öğretmen adaylarının sınıf dışında farklı ortamlarda uygulama yapması öğretmen adayları tarafından işlevsel bulunmuştur. Bu kapsamda öğretmen eğitimi programlarında sınıf dışı eğitim etkinliklerine uygun diğer dersler de bu şekilde tasarlanabilir. Bunların yanı sıra sınıf öğretmenliği yetiştirme programlarında karakter ve değer eğitimi derslerinin etkililiği konusunda uygulamalı araştırmalar desenlenmesi önerilebilir. Ayrıca öğretmen adaylarının karakter ve değer eğitimi alanında hazırladıkları ders planlarını uygulamasını içeren araştırmalar yapılabilir.

5. Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuşlardır.

6. Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar, çalışma kapsamında herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

7. Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu çalışma Anadolu Üniversitesi tarafından desteklenen genel amaçlı SBA-2023-118 kodlu bilimsel araştırma projesinden üretilmiştir. Bu kapsamda Anadolu Üniversitesi BAP'a teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynakça

- Aktepe, V., Yalçınkaya, E., Gündüz, M., ve Temur, M. (2020). Değerler eğitimi dersine yönelik sınıf eğitimi öğretmen adaylarının görüşleri. [Views of the Pre-service Teachers Classroom Training or the Values Education (Value Training Course)]. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 809-821. <https://doi.org/10.33206/mjss.561287>
- Althof, W., ve Berkowitz, M. W. (2006). Moral education and character education: Their relationship and roles in citizenship education. *Journal of Moral Education*, 35(4), 495-518. <https://doi.org/10.1080/03057240601012204>
- Baybars, M. G. (2017). Determination of pre-service elementary school teachers' views about out-of-school learning. *Researcher*, 5(2), 218-229. <https://dergipark.org.tr/en/pub/researcher/issue/66626/1042431>
- Blatt, E., ve Patrick, P. (2014). An exploration of pre-service teachers' experiences in outdoor 'places' and intentions for teaching in the outdoors. *International Journal of Science Education*, 36(13), 2243-2264. <https://doi.org/10.1080/09500693.2014.918294>
- Borsos, É., Banos-González, I., Boric, E., Lyngved Staberg, R., ve Fekete, A. B. (2022). Trainee teachers' perceptions of outdoor education. *Environmental Education Research*, 28(10), 1490-1509. <https://doi.org/10.1080/13504622.2022.2031901>
- Braun, V. and Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1191/1478088706qp063oa?needAccess=true>
- Braund, M. ve Reiss, M. (2006) Towards a more authentic science curriculum: The contribution of out-of-school learning, *International Journal of Science Education*, 28(12), 1373-1388. <https://doi.org/10.1080/09500690500498419>
- Catucci, E., Berg, B., ve Årlemalm-Hagsér, E. (2024). 'There are plenty of opportunities for play and learning'– Swedish preschool teachers' perspectives on using the outdoor environment as a pedagogical resource. *Cogent Education*, 11(1), 2369971. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2369971>
- Cevher Kalburan, N. (2024). Experiences of teachers after training on outdoor education in early childhood. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 24(2), 287-301. <https://doi.org/10.1080/14729679.2022.2147970>
- Çobanoğlu, Ö. Ü. E. O., Gül, A. G. A. C., İrfanoğlu, İ., Erdinç, B., Akgül, B., ve Çavuş, B. (2018, 11-14 Eylül). Öğretmen adaylarının sınıf dışı eğitim hakkındaki görüşleri. *Sınıf dışı öğrenme sempozyumu* [Conference presentation]. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İzmir.
- Činčera, J., Johnson, B., Kroufek, R., ve Šimonová, P. (2020). Values Education in outdoor Environmental Education programs from the perspective of practitioners. *Sustainability*, 12(11), 4700. <https://doi.org/10.3390/su12114700>
- Colby, A. (2002). Whose values anyway? W. Damon (Ed.). in *Bringing new era in character education* (pp.149-171). Stanford, California: Hoover Institution Press.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş*. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu (Ed.veTrans.). Anı Publishing.
- Gürdoğan-Bayır, Ö. ve Kılıç, Z. (2022). Okul dışı öğrenme ortamları. M. Gültekin, T. Yazar ve B. Oral (Eds.) *21. yüzyıl becerileri bakış açısından eğitim ve öğretimde farklı yaklaşımlar* içinde (ss. 587-610). Pegem Akademi.
- Hakkoymaz, S. (2021). Günümüz yerli yapım animasyon filmlerinde yer alan kök değerlerin incelenmesi. [Investigation of root values in today's local production animation movies]. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(4), 1717–1731. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.914920>
- Kazak, F., ve Yorulmaz, B. (2023). Oğlan, köstebek, tilki ve at kısa animasyon filminin içerdiği değerler açısından incelenmesi. [An analysis of the values contained in the short animation film The Boy, the Mole, the Fox and the Horse]. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED*, 6(11), 287–312. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11545070>

- Kurtdede Fidan, N. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının geleceğe yönelik değerler eğitimi tasarımları. [Classroom teacher candidates' future plans for values education]. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 161-180. https://www.ijoess.com/Makaleler/1894299095_9.%20161-180nuray%20kurtdede%20fidan.pdf
- Lockwood, A. L. (2009). *The case for character education a developmental approach*. New York: Teachers College Press.
- MEB. (2017). Öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLILIKLERI.pdf
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. [Qualitative research: A guide to design and implementation]. (S. Turan, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Oğuz, E. (2012). Views of pre-service teachers on values and value education. *Educational Sciences: Theory ve Practice*, 12(2), 1309-1325. <https://eric.ed.gov/?id=EJ987847>
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. John Wiley ve Sons.
- Polley, S., McLeod, B., Rankin, J., Munge, B., Bovino, P., ve Picknoll, D. (2024). Assessing outdoor and environmental education threshold concepts in Australian universities. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 1-23. <https://doi.org/10.1007/s42322-024-00168-2>
- Priest, S. (1986). Redefining outdoor education: A matter of many relationships. *Journal of Environment Education*, 17(3), 13-15. <https://doi.org/10.1080/00958964.1986.9941413>
- Selanik Ay, T., ve Korkmaz, Ç. (2017). Sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve kültürel öğeler bağlamında “Küçük Hezarfen” çizgi filmi. [An Analysis of “Küçük Hezarfen” Cartoon in Terms of Values and Cultural Elements Stated in The Educational Program of Social Studies Course]. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 49–62. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/409327>
- Sjöblom, P., Eklund, G., ve Fagerlund, P. (2023). Student teachers' views on outdoor education as a teaching method– two cases from Finland and Norway. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 23(3), 286-300. <https://doi.org/10.1080/14729679.2021.2011338>
- Şimşek, S. (2018). Perceptions of character and values education. *Electronic Turkish Studies*, 13(27), 1365-1388. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14467>
- Waite, S. (2011). Teaching and learning outside the classroom: personal values, alternative pedagogies and standards, *Education 3–13*, 39(1), 65-82. <https://doi.org/10.1080/03004270903206141>
- Vadala, C. E., Bixler, R. D., ve James, J. J. (2007). Childhood play and environmental interests: Panacea or Snake oil? *The Journal of Environmental Education*, 9(1), 3–17. <https://doi.org/10.3200/JOEE.39.1.3-18>
- Yıldırım, Y., ve Çalışkan, H. (2022). The impact of outdoor activity based values education program on the effective citizenship values of students. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 9(3), 706-718. <https://doi.org/10.52380/ijpes.2022.9.3.758>,
- YÖK. (Council of Higher Education) (2018). Sınıf öğretmenliği lisans programı. [Primary education undergraduate program]. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari>